

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
مرکز دراسات الشرق الأوسط
Center for Middle Eastern Studies

ANALİZ321
EYLÜL 2024

2024 年中非合作论坛峰会

The 2024 Summit of the Forum on China-Africa Cooperation

Sommet 2024 du Forum sur la Coopération Sino-Africaine

2024 年 9 月 4 - 6 日，北京

4-6 September 2024, Beijing

4-6 Septembre 2024, Beijing

FOCAC 2024 BAĞLAMINDA ÇİN VE AFRİKA İLİŞKİLERİ: İŞ BİRLİĞİNDE YENİ BİR DÖNEM Mİ BAŞLIYOR?

KAAN DEVECİOĞLU | HAMZA HAŞIL
HASNA JEBEL ABAGERO | HİLAL KARAKOYUNLU

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2024

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Yayınlanma Tarihi: 11 Eylül 2024

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon : +90 850 888 15 20

Eposta : info@orsam.org.tr

Fotoğraflar : Anadolu Ajansı.

“Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5'inci maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir”

FOCAC 2024 BAĞLAMINDA ÇİN VE AFRİKA İLİŞKİLERİ: İŞ BİRLİĞİNDE YENİ BİR DÖNEM Mİ BAŞLIYOR?

Yazarlar Hakkında

Dr. Kaan Devecioğlu

Doktora eğitimini İstanbul Medeniyet Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde "Güç Geçiş Teorisi Perspektifinden Babülmendep Boğazı'nda ABD-Çin Rekabeti (2011-2021)" konulu tez çalışmasıyla tamamladı. ORSAM'da Kuzey Afrika Çalışmaları Koordinatörü olarak görev yapmaktadır. Kuzey Afrika'da sürdürülebilir kalkınma konusunda Sudan, Tunus ve Cezayir'de saha araştırmalarında bulundu. Araştırma konuları; Afrika'da siyaset, ekonomi, güvenlik ve terör gelişmelerinin yanı sıra, özel olarak yoğunlaştığı alanlar Türk dış politikasında Afrika, Babülmendep Boğazı, Sudan ve Sahel'dir. Makaleleri ve kitap bölümleri hakemli dergilerde yayımlandı, analizleri ve görüşleri medyada ve birçok uluslararası yayında yer aldı. Anadili Türkçe, ikinci dili İngilizcedir ve orta düzeyde Arapça bilmektedir.

Hamza Haşıl

Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Tarih (anadal) ve Sosyoloji (yandal) bölümlerinden 2015 yılında mezun olmuştur. Kuveyt Hükümet bursunu kazanarak gittiği Kuveyt Üniversitesi Filoloji Merkezi'nde 2015-2016 yılları arasında Arapça eğitimi almıştır. ODTÜ Orta Doğu Araştırmaları bölümünde yüksek lisans eğitimini tamamlayarak yine aynı üniversitede doktora eğitimine devam etmektedir. Ortadoğu'da devlet inşası ve Doğu Afrika-Kızıldeniz jeopolitiği üzerine araştırmalar yapan Haşıl, 2011 ayaklanmaları sonrası Suriye iç savaşı ile yakından ilgilenmektedir. Haziran 2018'den beri ORSAM'da çalışmalarını sürdüren Hamza Haşıl, Ağustos 2024 tarihinden itibaren Kuzey Afrika Çalışmaları Uzmanı olarak görevine devam etmektedir. Haşıl, Türkiye'de ulusal televizyon kanallarında yorumcu olarak yer almıştır. İleri düzeyde İngilizce, orta düzeyde Arapça ve başlangıç düzeyinde Farsça ve Fransızca bilmektedir.

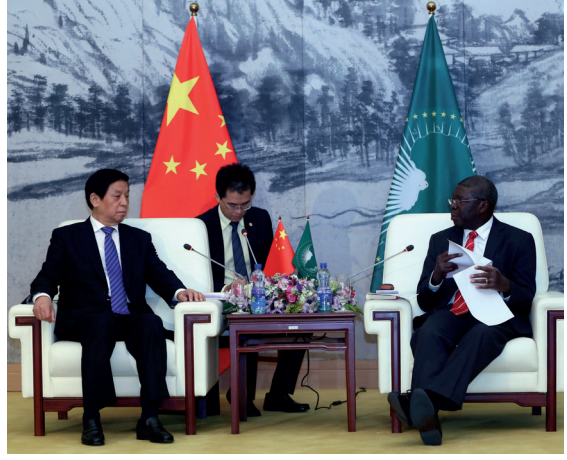
Hasna Jebel Abagero

İbn Haldun Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yüksek lisans eğitimine devam eden Abagero, lisans derecesini de aynı üniversiteden ve bölümden almıştır. Aynı üniversitede insani bilimler ve toplumlar dersi kapsamında iki yıl boyunca öğretim görevlisi olarak görev yapmış ve çeşitli akademik projelerde araştırma asistanı olarak yer almıştır. Çatışma analizi ve çözümü, jeopolitik ve güvenlik konularına özel ilgi duyan Abagero'nun çalışmaları, uluslararası medya organlarında yayımlanmıştır. İyi derecede Amharca, İngilizce, Türkçe ve Arapça dillerini bilmektedir.

Hilal Karakoyunlu

Başkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünde tam burslu olarak eğitimini tamamlayarak 2022 yılında mezun oldu. 2023 yılında Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Afrika Çalışmaları Bölümünde yüksek lisans eğitimine başladı. Çalışma alanları arasında Mısır, Sudan, Güney Sudan, Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti özelinde siyasi, ekonomik, güvenlik ve terör gelişmeleri yer almaktadır. İyi derecede İngilizce ve başlangıç düzeyinde Arapça bilmektedir.

İÇİNDEKİLER

3 GİRİŞ

7 FOCAC 2024: TİCARET, KALKINMA VE GÜVENLİKTE ÇİN-AFRİKA ORTAKLIĞI

13 2024-2027 DÖNEMİ ÇİN-AFRİKA EKONOMİK HEDEFLERİ

15 YEŞİL EKONOMİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

16 ÇİN AFRİKA ÜLKELERİNİ BORÇLANDIRIYOR MU?

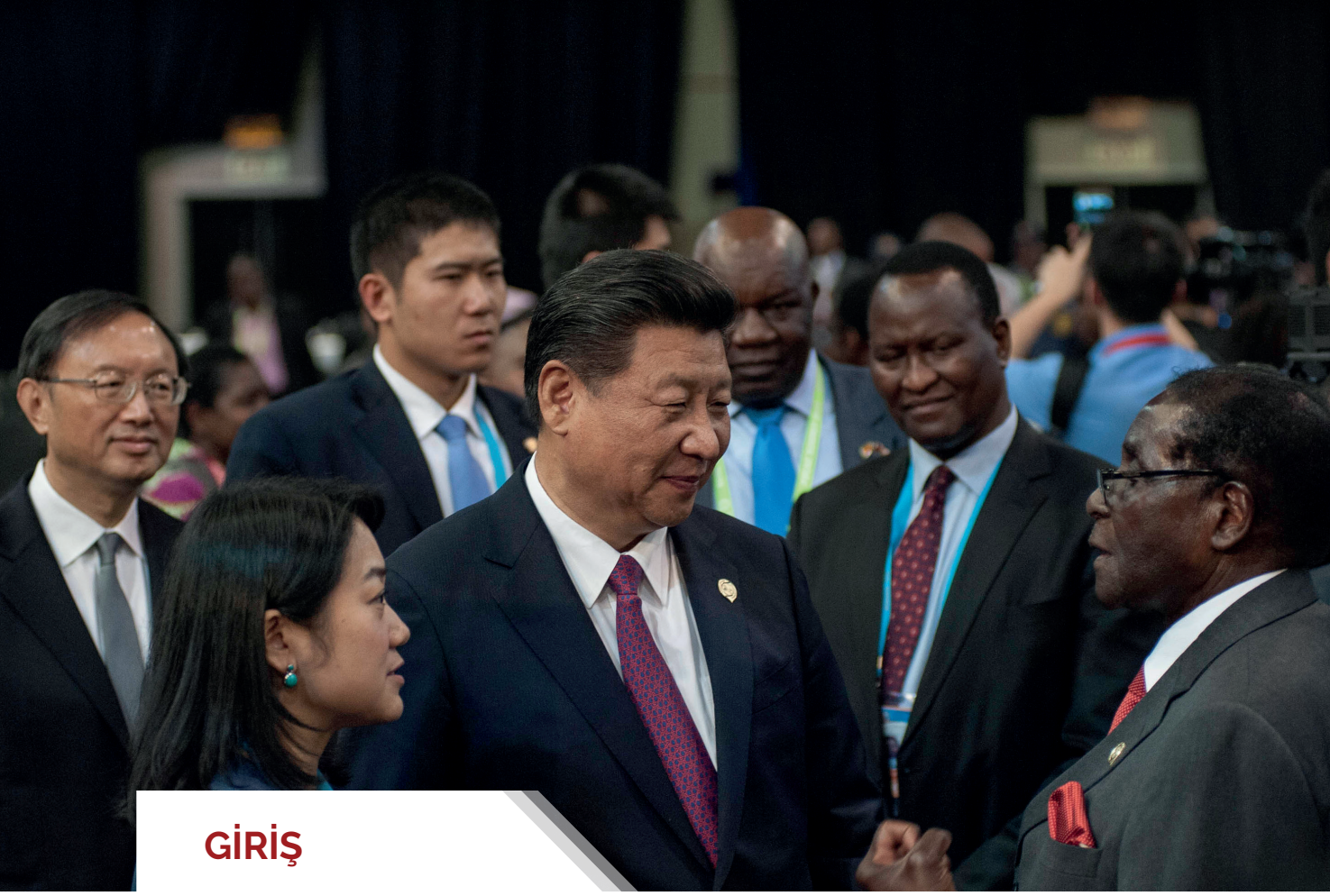
19 KAMU DİPLOMASİSİ YAKLAŞIMINDA SAĞLIK VE EĞİTİM

21 ORTAK GÜVENLİK

25 SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

27 KAYNAKÇA

GİRİŞ

9. Çin-Afrika İş Birliği Forumu (FOCAC), küresel kalkınma ve güvenlik dinamiklerini yeniden şekillendiren stratejik bir platform olarak 2024 yılında dikkatleri üzerine çekmiştir. İlk kez 2000 yılında düzenlenen ve her üç yılda bir gerçekleştirilen FOCAC zirveleri, Çin ile Afrika arasındaki ilişkilerin derinleşmesini sağlayan temel bir iş birliği mekanizması olarak öne çıkmaktadır. 9. FOCAC, modernleşme, yeşil kalkınma, bağlantısallık, eğitim, sağlık ve güvenlik gibi geniş bir yelpazede ele aldığı konularla iki taraf arasındaki stratejik ortaklığın kapsamını daha da genişletmiştir. Zirvenin merkezinde yer alan ekonomik kalkınma, Çin'in Afrika'daki ticaret, sanayi ve altyapı yatırımları aracılığıyla kıtadaki etkisini artırırken aynı zamanda Küresel Güney'in kalkınma ve modernleşme süreçlerinde belirleyici bir rol üstlenme amacını taşımaktadır. Ancak FOCAC 2024, yalnızca ekonomik kalkınma konularına odaklanmakla kalmayıp sağlık, eğitim ve güvenlik alanlarına

yönelik geniş kapsamlı girişimleriyle de dikkat çekmektedir.

Bu analiz, FOCAC 2024'ü, Çin ile Afrika arasındaki mevcut ve gelecekteki ilişkilerin ekonomik, siyasi, kültürel ve güvenlik boyutlarını derinlemesine inceleyerek bu stratejik ortaklığın küresel ve bölgesel etkilerini mercek altına almayı amaçlamaktadır. Zirvede açıklanan 50,7 milyar dolarlık ekonomik paket, Çin'in kıtadaki ekonomik, siyasi ve stratejik hedeflerinin ne kadar geniş kapsamlı olduğunu ortaya koyarken bu girişimlerin yalnızca Afrika'ya sağlanacak yardımlardan ibaret olmadığını, aynı zamanda Çin'in uzun vadeli çıkarlarını pekiştirmeyi hedeflediğini göstermektedir. Ancak bu iş birliğinin kapsamı ve niteliği, Afrika'nın borç yükü, çevresel sürdürülebilirlik ve kıtadaki istikrarsızlıklarla ilişkili olarak bazı önemli soruları da gündeme getirmektedir.

Araştırmanın odak noktası, FOCAC 2024'ün ekonomik kalkınma ve modernleşme temala-

Çin'in kıtadaki barış inşa çabaları ve askerî iş birliği özellikle güvenlik alanındaki stratejik angajmanını güçlendirirken silah ihracatı ve askerî yardım gibi konular, Çin'in Afrika'da sadece ekonomik bir ortak olmaktan çıkarak güvenlik alanında da etkili bir aktör olma çabasını yansıtmaktadır.

9. Çin-Afrika İş Birliği Forumu (FOCAC)

Modernleşme ve Ortak Gelecek

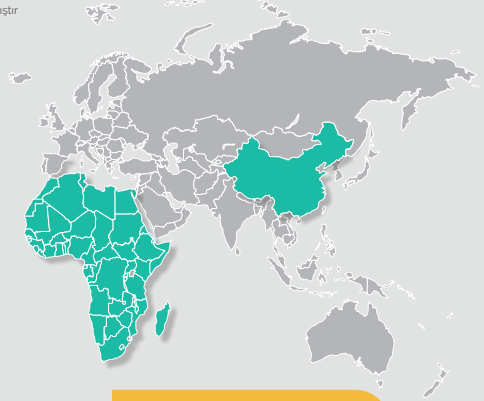
9. FOCAC'a 53 Afrika ülkesinden 24 devlet başkanı veya başkan vekili ile 29 bakan düzeyinde katılım sağlanmıştır.*

* Esvatini Tayvan'la ilişkilerinden dolayı foruma katılmamıştır

Ortak Eylem Planı

Çin Devlet Başkanı Şi Ciping Tarafından Önerilen Alanlar

- Medeniyetler Arası Karşılıklı Etkileşim
- Ticaretin Gelişmesi
- Endüstriyel İş Birliği
- Bağlısallık
- Kalkınma İş Birliği
- Sağlık
- Tarım
- Sosyo-Kültürel İlişkiler
- Yeşil Kalkınma
- Ortak Güvenlik

Ekonomik Destek

(Gelecek 3 Yıl)

50.7 milyar \$

- Krediler: 29.5 milyar dolar (290 milyar RMB)
- Dış Yardım: 11.2 milyar dolar (80 milyar RMB)
- Yatırım: 9.8 milyar dolar (70 milyar RMB)

Çin-Afrika Ticaret Hacmi (2023)

282 milyar \$
(360 milyar RMB)

2000 yılında yaklaşık 14 milyar dolar olarak kaydedilmiştir. 2035'e kadar 300 milyar dolara yükselmesi hedeflenmektedir.

11 Eylül 2024

info@orsam.org.tr www.orsam.org.tr

rının yanı sıra Çin'in Afrika'da giderek daha fazla rol üstlenmeye başladığı sağlık, eğitim ve güvenlik alanlarındaki kamu diplomasisi faaliyetlerine de ışık tutmaktadır. Çin'in kıtadaki barış inşa çabaları ve askerî iş birliği özellikle güvenlik alanındaki stratejik angajmanını güçlendirirken silah ihracatı ve askerî yardım gibi konular, Çin'in Afrika'da sadece ekonomik bir ortak olmaktan çı-

karak güvenlik alanında da etkili bir aktör olma çabasını yansıtmaktadır. Bununla birlikte Çin'in artan güvenlik katılımı, barışı teşvik etmeye yönelik bir girişim mi yoksa stratejik çıkarları doğrultusunda kıtadaki nüfuzunu genişletme çabası mı olduğu konusunda tartışmaları da beraberinde getirmektedir.

Bu çalışma, FOCAC 2024'ün ekonomik ve güvenlik temelli

hedeflerini, Çin'in Afrika kıtasında giderek artan etkisini ve bu iş birliğinin Afrika'nın uzun vadeli kalkınması üzerindeki potansiyel etkilerini değerlendirmektedir. Çin'in kıtadaki modernleşme ve kalkınma süreçlerinde nasıl bir rol üstlendiği, Afrika'nın sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle ne ölçüde uyumlu olduğu ve bu iş birliğinin küresel kalkınma dinamikleri üzerindeki etkisi bu çalışmanın tartışma noktalarını oluşturmaktadır. FOCAC

2024, Çin-Afrika ilişkilerinin geleceğine yönelik önemli ipuçları sunarken aynı zamanda kıtanın modernleşme ve kalkınma sürecinde Çin'in nasıl bir aktör olarak konumlandığı sorusunu da gündeme getirmektedir. Aynı zamanda FOCAC 2024'ün sunduğu fırsatlar ve beraberinde getirdiği zorlukları geniş bir çerçevede değerlendirerek Çin-Afrika ortaklığının gelecekteki potansiyel gelişmelerine ışık tutmayı hedeflemektedir.

FOCAC 2024: TİCARET, KALKINMA VE GÜVENLİKTE ÇİN-AFRİKA ORTAKLIĞI

Çin'in Devlet Başkanı Şi Cinqing, forumun açılışında konuştu.

9. Çin-Afrika İş Birliği Forumu (FOCAC), 2024 yılında Çin'in başkenti Pekin'de düzenlenmiş ve Çin-Afrika ilişkilerinde yeni bir kilometre taşı olmuştur. 2000 yılından bu yana her üç yılda bir gerçekleştirilen FOCAC zirveleri, Çin ile Afrika arasında geniş kapsamlı iş birliği ve stratejik ortaklıkların tesis edilmesine zemin hazırlamaktadır. Bu zirveler iki tarafın eşitlik, karşılıklı fayda ve ortak kalkınma hedefleri doğrultusunda birlikte hareket etmesini teşvik etmektedir. Bu yılki zirvede Çin Devlet Başkanı Şi Cinqing'in "modernleşme" ve "kazan-kazan iş birliği" vurguları dikkat çekmiş, Çin ve Afrika'nın küresel düzeyde modernleşmeye öncülük edecek ortaklık projeleri ele alınmıştır. FOCAC'ın kapsamlı gündemi, medeniyetler arası etkileşimden ticari iş birliğine, altyapı projelerinden sağlık ve güvenlik alanlarına kadar geniş bir yelpazede ortak hedefleri içermektedir.

FOCAC, Çin-Afrika ilişkilerinde çeşitli konulara temas ederek taraflar arasında yeni vizyon ve hedeflerin ortaya konulmasına imkân sağlamaktadır. Kuruluşunda belirlenen hedefler ve logosunda yer alan semboller doğrultusunda FOCAC, Afrika ile eşit düzeyde görüşmeler sağlama, karşılıklı anlayış ve fikir birliğinin artırılması, dostluğun güçlendirilmesi ve iş birliğinin teşviki gibi amaçları bünyesinde barındırmaktadır.¹ İlki 2000 yılında düzenlenen zirvenin ardından yayımlanan "Pekin Deklarasyonu"nda, her iki taraf da "eşitlik, karşılıklı fayda temelinde bir diyalog ve ortak hedefler doğrultusunda barış ve kalkınma arayışına girme taahhüdünde" bulunmuştur.² Benzer hedef ve söylemlerin günümüzde de devam ettiği 9. FOCAC'ın açılışında Çin Devlet Başkanı Şi Cinqing'in yaptığı konuşmada görülmektedir. "Ortak bir geleceğe sahip Çin-Afrika toplumunun, kazan-kazan iş birliğinin gücüyle geliştiğine" dikkat çeken Cinqing, emperya-

1 FOCAC Mechanism", *Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC)*.

2 Bob Wekesa, "Looking Back at FOCAC: 2000 to 2009", *The Emerging Power*, Kasım 2015.

lizm ve sömürgecilikle de birlikte mücadele ettiklerini ve kalkınma yolunda beraber ilerlediklerini ifade etmiştir.³

9. FOCAC, Çin Devlet Başkanı Şi Cinping tarafından yapılan konuşmada "modernleşme" vurgusu dikkat çekmektedir. Forum'da özellikle üzerinde durulan modernleşme kavramına, Şi Cinping tarafından ilan edilen on ayrı ortak kalkınma hedeflerinde de sıkça atıfta bulunulmuştur. Çin ve Afrika nüfusunun dünya nüfusunun üçte birini oluşturduğunu belirten Cinping, Çin ve Afrika olmadan küresel bir modernleşmenin sağlanamayacağına dikkat çekmiş ve hem taraflar arasındaki ilişkileri geliştirmek hem de Küresel Güney'in modernleşmesine öncülük etmek adına ortaklık eylem planını açıklamıştır.⁴

FOCAC resmi sayfasında yayımlanan eylem planında Çin'in önümüzdeki üç yılda Afrika'yı desteklemek için atacağı adımlar on maddede belirtilmiştir. Söz konusu on ayrı ortaklık girişiminde medeniyetler arası karşılıklı öğrenme, ticari refah, endüstriyel iş birliği, bağlantısallık, kalkınma iş birliği, sağlık hizmetleri, kırsal alanların canlandırılması ve toplum refahı, karşılıklı insan değişimi programları, çevre dostu kalkınmanın geliştirilmesi ve ortak güvenlik konuları öne çıkartılmıştır.⁵

Zirvede belirlenen bu on maddenin içeriği mercek altına alındığında, ilk madde olan karşılıklı öğrenme ve ortaklık eyleminde Çin ve Afrika arasındaki karşılıklı bilgi ve deneyim paylaşımının geliştirilmesi üzerinde durulduğu dikkat çekmektedir. Bu kapsamda Çin ve

Afrika çalışmaları üzerine 25 merkez kurulması, yönetim yeteneklerinin geliştirilmesi için Afrika'da liderlik akademilerinin daha iyi değerlendirilmesi ve Afrikalı siyasi parti üyelerinin Çin'e davet edilmesi gibi hedefler yer almaktadır.⁶

Listede ikinci sıraya ticari refah eklenmiş ve ticari ilişkilerdeki gümrük vergileri, e-ticaret, ekonomik anlaşmalar gibi konulara değinilmiştir. Buna göre Çin'in, diplomatik bağları olan Afrika'daki en az gelişmiş ülkelerden (*less development countries-EAGÜ*) gelen ürünlere tarife kalemlerinin %100'üne gümrük vergisi olmadan işlem uygulayacağı; ilgili Afrika ülkeleri ile ortak kalkınmayı sağlamak için ekonomik ortaklık çerçeve anlaşmaları imzalanacağı; e-ticaret iş birliğinin geliştirileceği; Afrika'dan yapılan tarımsal ihracata erişimin genişletileceği ve kalite geliştirme programları ile ilgili çeşitli platformlar kurulacağı belirtilmiştir.

Hedefler arasında üçüncü sırada yer alan endüstriyel tedarik iş birliğinde Afrika'da yerel tedarik zincirlerinin geliştirilmesi, önemli maddelerin üretimi ve işlenmesi hususunda destek sunulması, beş bölgede Çin-Afrika sanayi iş birliği için büyüme halkaları oluşturulması, Afrika ülkeleri için destekleyici 10 sanayi bölgesi projesinin yürütülmesi ve sanayileşme ile ilgili 100 eğitim semineri düzenleyeceği kaydedilmiştir. Bununla birlikte Afrikalı KOBİ'lere finansman ve güçlendirme desteği gibi çeşitli destek ve modernleştirme programlarının sağlanacağı duyurulmuştur.

3 "Full Text: By Chinese President Xi Jinping at Welcoming Banquet of 2024 FOCAC Summit", *Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China*, 5 Eylül 2024.

4 "(FOCAC) Full Text: Keynote Address by Chinese President Xi Jinping at Opening Ceremony of 2024 FOCAC Summit", *Xinhua News*, 5 Eylül 2024.

5 "Forum on China-Africa Cooperation Beijing Action Plan (2025-2027)", *Ministry of Foreign Affairs the People's Republic of China*, 5 Eylül 2024.

6 "(FOCAC) Full Text: Keynote Address by Chinese President Xi Jinping at Opening Ceremony of 2024 FOCAC Summit", *Xinhua News*, 5 Eylül 2024.

Hedefler arasında dördüncü sırada bağlantısallık yer almaktadır. Çin'in "bağlantısallık" hedefi, Afrika'da yapılması planlanan 30 altyapı projesinin gerçekleştirilmesi; Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Bölgesi'nin (AfCFTA) geliştirilmesine destek sağlamak; Çinli şirketlerin Afrika'da inşa ettiği ve işlettiği ulaşım altyapıları ile sanayi bölgelerinin birbirine bağlı gelişimini ve Çin'in orta ve batı bölgelerini Afrika'ya bağlayan çok yönlü deniz ve demir yolu ulaşım projelerinin kurulmasına dayanmaktadır.

Bir diğer belirlenen ana hedef kalkınma iş birliği noktasında ortaklık girişimidir. Bu doğrultuda Çin'in, "Afrika ile Küresel Kalkınma Girişimi Çerçevesinde İş Birliğinin Derinleştirilmesine İlişkin Ortak Bildiri"yi yayımlayacağı; 2026 Yaz Gençlik Olimpiyat Oyunları ve 2027 Afrika Uluslar Kupası'nın düzenlenmesine destek sağlayacağı; Çin ile diplomatik ilişkileri olan EAGÜ ülkelerinin vadesi gelen hükümetler arası faizsiz borçlarının silineceği belirtilmiştir.

Sağlık alanında koyulan hedefler arasında teknik iş birliğinin daha da ilerletilmesi ve bu kapsamda Çin ve Afrika hastanelerini bir araya getiren ortaklık kurularak gerek geleneksel tıp gerekse modern tıp alanında iş birliğinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda ortak tıp merkezlerinin açılması, Afrika Hastalık

Kontrol ve Önleme Merkezlerinin (CDC) ve beş alt bölge merkezinin geliştirilmesi ile işletilmesini desteklemek bulunmaktadır. Çin'in Afrika'daki salgın hastalıklara karşı yardım sağlaması, Afrika ülkelerine 2.000 sağlık personeli ve halk sağlığı uzmanı gönderimi, yerel ilaç üretiminin artırılması gibi kapsamlı olacak şekilde sağlık sektöründe de iş birliği, kapasite artırımı ve modernizasyona gidilmesi öngörülmektedir.

Diğer ortaklık planları arasında yer alan kırsal hayatın canlandırılması ve halkın refahı, karşılıklı insan değişimi programları, çevreci kalkınma ve ortak güvenlik meselelerinde de iş birliği üzerinde durulmuş, "modernleşme" kavramı vurgulanmıştır. Burada Afrika'da açlığın önlenmesi, gıda güvenliği, tarımsal alanda eğitimler verilmesi, Afrika'da tarımsal kalkınma sağlanarak yoksulluğun ortadan kaldırılması hedeflenmektedir. Tarımda iş birliği dışında Çin'in, mesleki eğitim konusunda Çin-Afrika iş birliği projesi olan "*Future of Africa*"yı uygulamaya devam edeceği, Afrika ülkeleriyle birlikte mühendislik teknolojisi okulları inşa edeceği ve 10 Luban (iş atölyesi)⁷ atölyesi ve 20 okul kuracağı belirtilmiştir. Bununla birlikte kadınlara ve gençlere yönelik de çeşitli programlar uygulamaya konularak 60 bin kişiye eğitim fırsatı sunulması hedeflenmektedir. Bunun yanı

Çin'in "bağlantısallık" hedefi, Afrika'da yapılması planlanan 30 altyapı projesinin gerçekleştirilmesi; Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Bölgesi'nin (AfCFTA) geliştirilmesine destek sağlamak; Çinli şirketlerin Afrika'da inşa ettiği ve işlettiği ulaşım altyapıları ile sanayi bölgelerinin birbirine bağlı gelişimini ve Çin'in orta ve batı bölgelerini Afrika'ya bağlayan çok yönlü deniz ve demir yolu ulaşım projelerinin kurulmasına dayanmaktadır.

7 Luban atölyesi dünya genelinde yüksek beceriye sahip, profesyonel ve yenilikçi işçiler yetiştirmeyi amaçlayan bir Çin mesleki eğitim programıdır.

Pekin'den Afrika ülkelerine sağlanan maddi-askerî destek kapsamında; askerî personel eğitimi ve Afrikalı 500 subayın eğitim amacıyla Çin'e gitmesi desteğinde bulunacağı kaydedilmiştir.

9. Çin-Afrika İş Birliği Forumu'nda Öne Çıkan Söylemler

Çinli Liderler

"Küresel Güney, uluslararası eşitliği ve adaleti savunmalı" Çin Devlet Başkanı Şi Cinping

"Zengin ülkelerin zengin, fakir ülkelerin fakir kaldığı bir dünya var olamayacak" Çin Dışişleri Bakanı Vang Yi

"Modernleşme ve kalkınma Batılılaşmayla eşdeğer değildir" Çin Afrika İşleri Özel Temsilcisi Büyükelçi Liu Yuşi

Afrikalı Liderler

"FOCAC'ın Afrika Birliği'nin 2063 Gündemi'nin uygulanmasını desteklemek için değerli bir forum olduğuna inanıyoruz." Güney Afrika Cumhurbaşkanı Cyril Ramaphosa

"Etiyopya, Çin'in sürekli ve çok yönlü desteğini büyük bir takdirle karşılıyor." Etiyopya Başbakanı Abiy Ahmed

"Çin, yalnızca kendini geliştirmeyi amaçlamıyor, aynı zamanda Afrika'nın büyümesini, evrensel refahı ve uluslararası ekonomilerin modernleşmesini desteklemeyi amaçlıyor." Senegal Dışişleri Bakanı Yassine Fall

11 Eylül 2024

info@orsam.org.tr

www.orsam.org.tr

orsam.org.tr

sıra kültürel etkileşimi artırmak amacıyla Çin'in Afrikalı ortaklarını kültür ve turizm alanlarında eğitim fırsatları sunarak Çin'e davet edeceği belirtilmiştir.

Zirvenin dikkat çeken bir diğer konusu da yeşil kalkınma ve çevreci projeler olmuştur. Çin, afet önleme, biyoçeşitliliğin korunması, çölleşme ile mücadelede alanlarında Afrikalı ortakları ile

birlikte ortak çalışmaların güçlendirileceğini belirtmiştir.

Zirvede Çin-Afrika ortaklığında değinilen son madde ise ortak güvenlik girişimleri olmuştur. Bu kapsamda Çin'in Afrika ülkelerine maddi destek, askerî personel eğitimi ve Afrikalı 500 subayın eğitim amacıyla Çin'e gitmesi desteğinde bulunacağı kaydedilmiştir. Dolayısıyla ortak

güvenlik girişimleri kapsamında güvenlik personelinin eğitimi, güvenlik konusunda kapasite geliştirme çalışmaları ve maddi desteğın sağlanacağına dikkat çekilmiştir.⁸

Yukarıda bahsi geçen on ortaklık girişiminin önümüzdeki üç yıl içerisinde hayata geçirilmesi ve Çin ile Afrika'nın hemen hemen her alanda iş birliğini geliştirmesi beklenmektedir. Teknik ve askerî alanlarda eğitim; sanayi, ticaret, tarım ve diğer ekonomik sektörlerde kurulması beklenen daha derin bağlar ve iş birlikleri; modernleşme ve kalkınmanın teşvik edilerek karşılıklı kazan-kazan politikası ile Çin-Afrika ilişkilerinin ticari, ekonomik, siyasi, kültürel ve güvenlik alanlarında ilişkileri ilerletmesi beklenmektedir.

Sonuç olarak 9. FOCAC, Çin ile Afrika arasındaki ilişkilerin daha da derinleşmesi ve her

iki tarafın ortak kalkınma hedeflerine ulaşabilmesi için önemli bir platform olarak öne çıkmaktadır. FOCAC'ın kapsamlı gündemi, medeniyetler arası öğrenmeden ticari iş birliğine, altyapı projelerinden sağlık ve güvenlik alanlarına kadar geniş bir yelpazede iş birliğini geliştirmeyi hedeflemektedir. Özellikle "modernleşme" ve "kazan-kazan" iş birliği temaları, Çin ve Afrika'nın küresel kalkınmaya katkı sağlayacak stratejik adımlarını şekillendirmektedir. Önümüzdeki üç yıl boyunca uygulanacak olan ortaklık girişimleri, iki taraf arasındaki ekonomik, siyasi, kültürel ve güvenlik ilişkilerini daha ileri bir seviyeye taşıırken Küresel Güney'in modernleşme sürecine de öncülük etmeyi amaçlamaktadır. FOCAC, Çin ve Afrika'nın ortak geleceğine yönelik önemli bir iş birliği platformu olarak dikkat çekmektedir.

---

8 "Forum on China-Africa Cooperation Beijing Action Plan (2025-2027)", Ministry of Foreign Affairs the People's Republic of China, 5 Eylül 2024.

2024-2027 DÖNEMİ ÇİN- AFRİKA EKONOMİK HEDEFLERİ

Senegal Cumhurbaşkanı Bassirou Diomaye Faye, açılış töreninde konuşma yaptı.

Çin ve Afrika arasındaki ekonomik ilişkiler, 2000'li yıllardan itibaren hızla büyüyerek küresel ölçekte dikkat çeken stratejik ortaklıklardan biri hâline gelmiştir. Özellikle 2000 yılında başlatılan FOCAC, bu iş birliğinin en önemli platformu olarak öne çıkarken her üç yılda bir düzenlenen zirveler, iki taraf arasındaki ticaret, yatırım ve kalkınma projelerinin kapsamını sürekli genişletmiştir. 2024 yılında düzenlenen FOCAC Zirvesi de bu eğilimi pekiştirerek modernleşme, yeşil kalkınma ve bağlantısallık gibi temalar üzerinden yeni vizyonlar ortaya koymuştur. Çin Devlet Başkanı Şi Cinping'in, önümüzdeki üç yıl boyunca Afrika'ya yönelik 50,7 milyar dolarlık bir ekonomik paket açıklaması, Çin'in kıtadaki stratejik hedeflerinin büyüklüğünü gösterirken bu ilişkilerin sadece ticaretle sınırlı kalmadığını, siyasi, kültürel ve güvenlik alanlarında da derinleştiğini ortaya koymaktadır. Ancak bu iş birliği, bazı eleştirilerin de odağında yer almakta; özellikle Çin'in Afrika'daki yatırımlarının sürdürülebilirliği, çevresel etkileri ve kıtanın borç yükü üzerindeki

rolü tartışılmaya devam etmektedir. Bu bölüm, Çin-Afrika ekonomik ilişkilerinin çok boyutlu yapısını, bu iş birliğinin küresel etkilerini ve gelecekteki olası gelişmeleri mercek altına almaktadır.

Çin ve Afrika ülkeleri arasındaki ekonomik ilişkiler 2000'li yıllardan itibaren katlanarak artmaktadır. Çin'in kıta ile olan ekonomik hacmi 2023 yılı itibarıyla 282 milyar dolara ulaşırken 2024 yılı rakamları bu iş birliğinin daha da güçlendiğini göstermektedir. Çin'in 2035 projeksiyonunda ise kıta ile olan ticaret hacminin 300 milyar dolara ulaşması öngörülmektedir.⁹ Çin, ticaret hacmi yönüyle Afrika'nın en büyük ekonomik ortağı konumundadır. Ticari faaliyetlere ek olarak Çin'in kıta genelindeki yatırımları da hız kesmeden devam etmektedir. Öyle ki 9. FOCAC Zirvesi'nde konuşla ilgili konuşan Çin Devlet Başkanı Şi Cinping, önümüzdeki 3 yıl boyunca Afrika'ya yönelik yaklaşık 50,7 milyar doları (360 milyar yuan) bulan bir ekonomi paketinden bahsetmiştir. Bu paketi oluşturan

9 Shola Lawal, "China-Africa Summit 2024: What's in It for Beijing, Xi Jinping and Africa?", *Al Jazeera*, 4 Eylül 2024.

bütçe bir bütün hâlinde değil çeşitli alanlara ayrılarak harcanacaktır. Bütçenin 210 milyar yuanlık (yaklaşık 30 milyar dolar) kısmının kredi hacmine, 80 milyar yuanlık (11 milyar dolar) kısmının çeşitli formlarda yardımlara ve en az 70 milyar yuanlık (yaklaşık 10 milyar dolar) kısmının da Çinli şirketler tarafından Afrika'ya yapacakları yatırımlara ayrıldığı kaydedilmiştir.¹⁰

2000 yılından itibaren her üç yılda bir düzenlenen FOCAC zirvelerinin ortak eylem planları incelendiğinde daha çok ekonomik kalkınma merkezli kararlar alındığı görülmüştür. 9. Zirve'de ise ekonomik kalkınmaya ek olarak çok daha farklı alanlar da ortak eylem planına dâhil edilmiştir. Öyle ki Cinping'in ortak eylem planı noktasındaki değerlendirmeleri dikkate alındığında, yeni yatırım alanlarını 10 başlık hâlinde incelemek mümkündür. Bu alanlar: Medeniyetler arası karşılıklı etkileşim ve öğrenme, ticaretin gelişmesi, endüstriyel iş birliği, bağlantısallık, kalkınma iş birliği, sağlık, tarım ve geçim kaynakları, insanlar arası ve kültürler arası değişim, yeşil kalkınma ve ortak güvenlidir.

Çin'in kıtaya yönelik yeni ekonomik paket sözünün önümüzdeki üç yıl içinde Afrika ülkelerinde ne tür etkiler oluşturacağını kesin bir şekilde ifade etmek mümkün olmasa da bazı çıkarımlarda bulunmak mümkündür. Nitekim 2021 yılındaki zirveden sonra geçen üç yıl içinde yapılanlar 2024 eylem planının muhtemel etkileri noktasında bazı ipuçları verebilir. Çin Uluslararası Ticareti Geliştirme Konseyi (CCPIT) Uluslararası İlişkiler Departmanı Başkanı Lin Honghong, "Geçtiğimiz üç yıl içinde Çinli şirketler Afrika'da 1,1 milyondan fazla istihdam

oluşturdu." ifadelerini kullanmıştır.¹¹ Lin'in özellikle istihdama vurgu yapması yeni dönemde yapılacak yatırımların Afrika'da istihdamı artırmaya odaklanacağını göstermektedir. Bu durum, istihdam alanları oluşturma noktasında zorluk yaşayan Afrikalı hükümetler için son derece kritik önemdedir. CCPIT Başkan Yardımcısı Zhang Shaogang ise dijital ekonomi, yeşil kalkınma ve yapay zekâ gibi gelişmekte olan alanlarda Çin-Afrika iş birliği potansiyelinin çok kuvvetli olduğuna vurgu yaparak önümüzdeki üç yıl boyunca hangi alanlarda gelişmelerin olacağına işaret etmiştir.¹² Dolayısıyla geleneksel yatırım alanları belli ölçülerde korunmakla birlikte yeni alanlarda yatırımların yoğunlaşacağını söylemek mümkündür.

Çin'in kıta ile olan ekonomik ilişkileri bağlamında FOCAC Zirvesi'nde en çok üzerinde durulan konulardan biri de Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) oldu. Çin'in bu vizyon projesinde Afrika'nın konumu son derece stratejiktir. Fakat bu inisiyatifin zirvede geniş yer bulmasını sadece Pekin'in ekonomik çıkarlarıyla açıklamak eksik kalır. Öyle ki Afrika ülkeleri de bu inisiyatiften karşılıklı yarar sağlamaktadır. Zirveye katılan Tanzanya-Çin Dostluğu Geliştirme Derneği Genel Sekreteri Joseph Kahama, Afrika ülkelerinin de girişimden fayda sağladığını belirtmiştir. Kahama, Tanzanya'da modernize edilen demir yolu sistemi de dâhil olmak üzere KYG'nin altyapıyı geliştirmesinden duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir.¹³ Kahama ayrıca Çin yatırımlarının Tanzanya'nın bilgi ve iletişim teknolojilerini geliştirerek iletişimi daha hızlı, daha ucuz ve daha verimli hâle getirdiğini belirtmiştir. Tanzanya örneğine benzer şekil-

10 "(FOCAC) Full text: Keynote Address by Chinese President Xi Jinping at Opening Ceremony of 2024 FOCAC summit", *Xinhua*, 5 Eylül 2024.

11 "(FOCAC) China-Africa Economic, Trade Cooperation to Maintain Strong Momentum: Official", *Xinhua*, 3 Eylül 2024.

12 "China-Africa Economic, Trade Cooperation to Maintain Strong Momentum: Official", *English.gov.cn: The State Council The People's Republic of China*, 3 Eylül 2024.

13 Yin Yeping and Chi Jingyi, "Chinese, African Entrepreneurs Applaud Close Cooperation at 2024 FOCAC Summit, Highlight Success under BRI", *Global Times*, 6 Eylül 2024.

de Doğu Afrika'daki birçok ülke bu girişimi desteklemektedir ve bu desteklerini de zirvede dile getirmişlerdir. 11-12 Eylül 2024'te düzenlenecek olan 9. KYG Zirvesi ise tamamen bu girişime odaklanmış bir toplantı olacaktır. Bu zirvede, girişimin karşılıklı etkileri daha detaylı bir şekilde ele alınacaktır.¹⁴ Dolayısıyla Çin'in Afrika ile ilişkilerinde, FOCAC Zirvesi de dâhil her türlü oluşumda KYG önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü bu girişim Çin'in ortak eylem planlarından biri olan "bağlantısallık" özelindeki girişimlerinin merkezinde bulunmaktadır.

YEŞİL EKONOMİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Enerji iş birliği ve sürdürülebilirlik, Çin'in Afrika ile bağlarını güçlendirmek için yürüttüğü kamu diplomasisi girişimlerinin merkezinde yer almaktadır. Çin, Afrika ülkeleri ile barışçıl nükleer teknoloji uygulamaları, ortak laboratuvar kurulumu ve biyolojik çeşitliliği koruma konularında iş birliği yapmanın yanı sıra Afrika'da otuz yenilenebilir enerji projesi başlatmayı planlamaktadır. Bu projeler; güneş, rüzgâr, jeotermal ve yeşil hidrojen gibi yenilenebilir enerji kaynaklarına vurgu yaparak yeşil kalkınmayı teşvik etmeyi hedeflemektedir.

9. FOCAC, enerji iş birliğini önceki anlaşmalara dayandırmanın yanı sıra Afrika için yenilenebilir enerji, mesleki eğitim ve yeşil büyüme motorları (*Green growth engines*) tanıtımına daha fazla önem vermektedir.

Çin bu yenilenebilir enerji projeleri ve yeşil endüstrilerle Afrika'nın enerji sektöründeki varlığını genişleterek iklim değişikliği ile mücadelede küresel bir lider olarak kendini konumlandırmaktadır. Bu durum Batılı ülkelerin Afrika'daki enerji yatırımlarındaki hâkimiyetini sarsabilir. Bununla birlikte Çin'in çevresel bozulmadaki rolüne yönelik suçlamalar, bu girişimlerin küresel imajını yeşille yıkamak (*Greenwashing*) amacı taşıdığına dair şüpheler ortaya çıkarmaktadır. Yenilenebilir enerjiye vurgu yapmasına rağmen Çin, 2023 yılında dünya genelinde yeni kömür enerji santrali inşaatlarının %95'ine yatırım yapmaya devam etmektedir.¹⁵ Ayrıca Çin'in Afrika'daki ucuz kredileri enerji yatırımlarıyla takas etme politikası,¹⁶ stratejik kaldıraç olarak petrol ve gaz tedariklerini güvence altına almak için kullanılan daha karmaşık bir jeopolitik amacı ortaya koymaktadır. Bu durum yeşil söylem ile fosil yakıtlara yapılan sürekli yatırımlar arasındaki tutarsızlığı vurgulamaktadır. Çin,

Yeşil kalkınma ve bağlantısallık gibi küresel trendleri dikkate alan Çin, Afrika'nın modernleşme sürecinde stratejik bir ortak olarak kendini konumlandırmakta ve kıtadaki yatırımlarını artırmaktadır.

14 "Building a Connected, Innovative and Green Belt and Road", *Belt and Road Summit*, 8 Eylül 2024.

15 "China responsible for 95% of new coal power construction in 2023, report says," *Carbon Brief*, 4 Ağustos 2023.

16 Charlie Mitchell, "China replaces African loans with energy investments amid faltering economy," *S&P Global*, 12 Ekim 2023.

Afrika'da ekonomik ve siyasi etkisini artırmak için enerji yatırımlarını sürdürülebilirlik söylemiyle bir nüfuz aracı olarak kullanıyor olabilir. Bu uyumsuzluk, Çin'in enerji iş birliğinin gerçek niyetleri hakkında şüpheler uyandırmakta ve yenilenebilir enerji projelerinin daha büyük ekonomik hırsları gizleyebileceği endişelerini doğurmaktadır.

ÇİN AFRIKA ÜLKELERİNİ BORÇLANDIRIYOR MU?

Son yıllarda Afrika ülkelerinin yaşadığı borç sorunları, Çin'in Afrika'ya sağladığı krediler ve mali yardımların tartışmalı bir hale gelmesine yol açmıştır. Boston Üniversitesi Küresel Kalkınma Politikaları Merkezi tarafından hazırlanan "Çin'in Afrika'ya Kredileri" veri tabanına göre Çinli kreditorler 2000-2023 yılları arasında 49 Afrika ülkesi hükûmetine ve bölgesel kuruluşlara toplamda 182,28 milyar dolarlık 1306 kredi sağladı.¹⁷ Ancak özellikle Kovid-19 salgını döneminde Çin'in Afrika'ya sağladığı kredi hacminde belirgin bir azalma gözlemlendi. Çin'in KYG'yi ilan etmesinin ardından 2013-2018 yılları arasında Afrika'ya yıllık ortalama 10 milyar dolar kredi sağlanırken bu rakam geçen yıl yaklaşık 645 milyon dolara kadar düştü. Bu azalmada, Afrika hükûmetlerinin ödeme güçlükleri nedeniyle borçların giderek daha riskli hâle gelmesi etkili oldu. Çin, büyük ölçekli altyapı projeleri yerine yenilenebilir enerji yatırımları gibi "küçük ama güzel" olarak tanımladığı projelere yönelmeye başladı.¹⁸

Çin, Afrika ile olan ekonomik iş birliğini stratejik bir ortaklık olarak tanımlarken bu bağlamda sağlanan kredilerin de kalkınma odaklı olduğunu vurgulamaktadır. Batı medyasında sıkça dile getirilen "borç tuzağı" eleştirilerine karşı çıkan Çinli yetkililer, Afrika'ya sağladık-

ları kredilerin, IMF ve Dünya Bankası gibi Batı kontrolündeki çok taraflı kredi mekanizmalarına kıyasla daha uygun koşullarda olduğunu savunmaktadır. Yetkililer, Çin'in kredilerinin genellikle altyapı projelerine ve kalkınma amaçlarına yönelik olduğuna dikkat çekerek Afrika ülkelerinin borç ödemelerinin; 2018'de %22'sinin Çin'e ait olduğunu, bu oranın 2023'te %13'e kadar gerilediğini belirtmektedir.¹⁹ Ayrıca Çin'in Afrika'daki yatırımlarında daha esnek ve uzun vadeli ödeme planları sunduğu, bu sayede Afrika'nın ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmayı amaçladıkları vurgulanmaktadır. Yetkililer bu süreçte Çin'in borç yapılandırma ve borçların ertelenmesi gibi uygulamalara da giderek Afrika ülkelerinin ekonomik sürdürülebilirliğini desteklemeye çalıştığını ifade etmektedir.

Sonuç olarak FOCAC 2024, Çin ve Afrika arasındaki ekonomik ilişkilerin derinleşmesine ve çeşitlenmesine yönelik stratejik bir dönüm noktası olarak öne çıkmaktadır. Zirvede açıklanan 50,7 milyar dolarlık ekonomik paket, ticaret hacmi, doğrudan yatırımlar, altyapı projeleri ve yenilikçi sektörlerdeki iş birliği potansiyelini güçlendirmeyi hedeflerken bu ilişkilerin sadece ekonomik boyutla sınırlı kalmayacağını, siyasi ve kültürel alanlara da yayılacağını göstermektedir. Yeşil kalkınma ve bağlantısallık gibi küresel trendleri dikkate alan Çin, Afrika'nın modernleşme sürecinde stratejik bir ortak olarak kendini konumlandırmakta ve kıtadaki yatırımlarını artırmaktadır. Ancak bu iş birliği, Afrika'nın borç yükü ve Çin'in uzun vadeli stratejik çıkarlarıyla ilgili süregelen tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Yenilenebilir enerji projelerine yapılan yatırımlar ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri, Çin'in kıtadaki nüfuzunu artırırken aynı

17 Kate Bartlett, "China's Lending to Africa Increased in 2023, Study Shows", *Voice of America*, 29 Ağustos 2024.

18 Rebecca Ray, "Small is Beautiful: A New Era in China's Overseas Development Finance?", *Boston University*, Ocak 2024.

19 Emre AYTEKİN, "Çin, Afrika ile İşbirliğini 'Küresel Güney' Vizyonunun Merkezine Koyuyor", *Anadolu Ajansı*, 4 Eylül 2024.

zamanda Batılı ÷lkelerin Afrika'daki geleneksel ekonomik hâkimiyetini zorlamaktadır. Tüm bu dinamikler, Çin-Afrika ilişkilerinin gelecekte nasıl şekilleneceği ve bu ortaklığın kıtanın kalkınmasına ne ölçüde katkı sağlayacağına dair önemli soruları gündeme getirmektedir.

FOCAC 2024'ün sonuçları, Çin-Afrika iş birliğinin gelecekte daha fazla odaklanacağı alanlar hakkında önemli ipuçları sunarken kıtanın kalkınmasında Çin'in ne kadar belirleyici bir aktör olacağı konusundaki tartışmaları da derinleştirecektir.

KAMU DİPLOMASİSİ YAKLAŞIMINDA SAĞLIK VE EĞİTİM

Çin, son yıllarda Afrika'daki kamu diplomasisi faaliyetlerini genişleterek kıtadaki etkisini ekonomik yatırımların ötesine taşımayı ve kalıcı stratejik ilişkiler kurmayı hedeflemektedir. Bu çerçevede kamu diplomasisi, Çin'in Afrika'da yalnızca ticaret ve altyapı projelerine dayalı bir yaklaşım yerine, sağlık, eğitim, kültürel etkileşim ve teknolojik iş birliği gibi insan odaklı alanlarda derinlemesine bir angajman stratejisi izlediği bir araç hâline gelmiştir. Çin-Afrika İş Birliği Forumu'nun son zirvesi olan FOCAC 2024, bu genişletilmiş kamu diplomasisi stratejisinin en somut örneklerinden biridir. Özellikle sağlık ve eğitim alanlarına yönelik yeni girişimler, Çin'in kıtadaki yumuşak gücünü artırmayı ve Afrika toplumları üzerindeki etkisini kalıcı hâle getirmeyi amaçlamaktadır. 9. FOCAC, sağlıkta yerel altyapının geliştirilmesi ve yerel ilaç üretimi gibi alanlarda stratejik adımlar atarken eğitimde de STEM²⁰ ve mesleki eğitime yönelik projelerle Afrika'nın gele-

ceğini şekillendirmeye odaklanmaktadır. Bu girişimler, halk sağlığı ve eğitim sistemlerini güçlendirme söylemiyle kamu diplomasisi altında sunulsa da aynı zamanda Çin'in Afrika'da uzun vadeli stratejik nüfuzunu pekiştirmeye yönelik bir plan olarak da yorumlanabilir. Çin'in kamu diplomasisi faaliyetleri hem insani ihtiyaçları karşılamayı hem de siyasi ve ekonomik sistemlerde kendi modeline yaklaşan bir entegrasyon sağlamayı hedefleyen kapsamlı bir stratejiyi yansıtmaktadır.

Kamu diplomasisi çerçevesinde, 9. FOCAC, Çin'in Afrika ile olan ilişkisini derinleştirmeyi hedeflediği sağlık ve eğitim alanında iddialı bir gündem sunmaktadır ve bu plan, önceki taahhütlerden farklılık göstermektedir. Sağlık sektöründeki en yeni iyileştirmelerden biri, Çin ve Afrika'daki hastaneler arasında uzun vadeli yenilik ve iş birliği sağlamak amacıyla yapılandırılmış bir ağ oluşturan Ortak Tıp Merkezleri ve Hastaneler Birliğinin kurulma-

20 STEM; Bilim (Science), Teknoloji (Technology), Mühendislik (Engineering) ve Matematik (Mathematics) olmak üzere dört disiplini bütünlendiren bir öğrenme, uygulama ve geliştirme yaklaşımıdır.

Sağlık sektöründe yerel ilaç üretimi ve altyapı geliştirme girişimleri, Çin'in Afrika ülkelerinin sağlık sistemlerine yönelik uzun vadeli bir bağımlılık oluşturma stratejisinin parçası olarak yorumlanabilirken eğitim ve dijital teknolojilerdeki yatırımlar, Afrika'nın gelecekteki kalkınmasına doğrudan katkı sağlamayı hedeflemektedir.

sıdır. Doğrudan tıbbi yardımın ötesinde taahhütlerde bulunan 9. FOCAC, aynı zamanda Çinli işletmelerin yerel ilaç üretimine yatırım yaparak sağlık egemenliğini desteklemeye yönelik bir hamleyi temsil etmektedir. Buna ek olarak strateji, Afrika Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi (Africa CDC) ile iş birliği yaparak halk sağlığı altyapısını ve salgın hazırlığını güçlendirmek amacıyla daha fazla sağlık çalışanı ve program görevlendirilmesini de içermektedir.

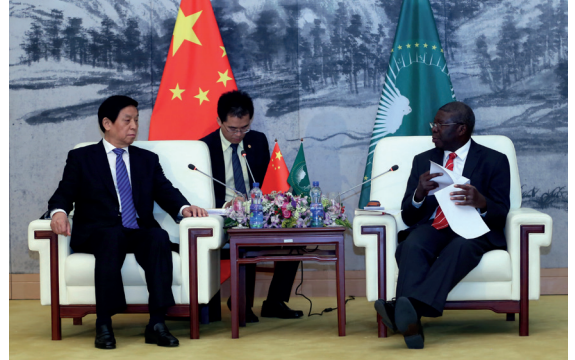
9. FOCAC, eğitim alanında da STEM ve mesleki eğitimin geliştirilmesini önceliklendirmekte olup Luban Atölyeleri'nin sayısını artırmayı ve Çin-Afrika Bölgesel Dijital Eğitim İş Birliği Merkezini kurmayı hedeflemektedir. Kültürel ve teknolojik temasların daha geniş entegrasyonuna dair kanıtlar, "Kültürel İpek Yolu" programı ve görsel-işitsel yenilik gibi projelerle sunulmaktadır. 9. FOCAC'ın eğitim girişimleri, Afrika Birliğinin 2024 yılı teması olan "Dayanıklı Eğitim Sistemleri İnşa Etme" hedefiyle uyumludur ve gençler ile kadınların güçlendirilmesine yönelik odaklanmış eğitim girişimleri aracılığıyla bu hedefi desteklemektedir.

Çin, çeşitli alanlara yatırım yaparak ve iş birliğini teşvik ederek Afrika'da yumuşak gücünü artırmayı, acil ihtiyaçlara cevap vermeyi, itibarını iyileştirmeyi ve kalıcı ilişkiler kurmayı amaçlamaktadır. Bu çabalar, halk dip-

lomasisi kapsamında sunulsa da tıbbi alanda stratejik bağımlılık ve nüfuz oluşturma girişimi olarak da yorumlanabilir. Çin, eğitim ve burs programları aracılığıyla Afrika'nın siyasi ve ekonomik sistemlerini aşamalı olarak kendi modeline yaklaştırmaktadır. Bu yolla bölgedeki yumuşak gücünü ve etkisini pekiştirmeyi amaçladığı anlaşılmaktadır.

9. FOCAC, Çin'in Afrika'daki kamu diplomasisi faaliyetlerinin kapsamını genişletirken kıtaya olan ilişkilerini yalnızca ekonomik bağlarla sınırlı tutmadığını, sağlık, eğitim ve kültürel iş birliği gibi alanlarda stratejik ortaklıklar kurmaya çalıştığını göstermektedir. Sağlık sektöründe yerel ilaç üretimi ve altyapı geliştirme girişimleri, Çin'in Afrika ülkelerinin sağlık sistemlerine yönelik uzun vadeli bir bağımlılık oluşturma stratejisinin parçası olarak yorumlanabilirken eğitim ve dijital teknolojilerdeki yatırımlar, Afrika'nın gelecekteki kalkınmasına doğrudan katkı sağlamayı hedeflemektedir. Bu girişimler Afrika toplumlarının ihtiyaçlarına cevap verme söylemiyle sunulsa da Çin'in kıtadaki yumuşak gücünü artırma ve nüfuzunu derinleştirme çabalarının bir parçası olarak öne çıkmaktadır. Sonuç olarak Çin'in kamu diplomasisi stratejisi, Afrika'yla kurduğu ilişkilere uzun vadeli bir perspektifle yaklaşarak bölgesel liderlik iddiasını güçlendirme amacını taşımaktadır.

ORTAK GÜVENLİK

Çin Ulusal Halk Meclisi Daimi Komitesi Başkanı Li Zhanshu, Afrika Birliği Komisyon Başkan Yardımcısı Thomas Kwesi Quartey ile görüştü.

Son yıllarda Çin, Afrika ile olan ilişkilerinde sadece ekonomi ve kamu diplomasisi bağlamında ortaklıklar değil aynı zamanda güvenlik ve askerî iş birliği alanında da önemli adımlar atarak kıtadaki varlığını güçlendirmiştir. Çin'in Afrika'daki askerî eğitim faaliyetleri ve güvenlik ekipmanları satışı, bu stratejinin temel parçalarından birini oluşturmaktadır. Özellikle terörle mücadele, barışı koruma operasyonları ve bölgesel güvenliğin sağlanması gibi konulara odaklanan Çin hem askerî yardım hem de stratejik güvenlik iş birliği yoluyla Afrika'daki nüfuzunu artırmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda Çin yapımı silahlar ve güvenlik ekipmanları, Sahraaltı Afrika'daki pek çok ülkeye ihraç edilmekte ayrıca Çinli uzmanlar, Afrikalı askerî personeli eğitmektedir. Bu askerî angajman, Çin'in ekonomik yatırımlarıyla birlikte Afrika'daki güvenlik ortamını şekillendirme çabalarının bir yansımasıdır.

2024 yılında düzenlenen 9. FOCAC, bu stratejik iş birliğinin yeni bir aşamasını temsil ederek "ortak güvenlik" temasını öncelikli konular arasına almıştır. Çin'in Küresel Güvenlik

Girişimi (GSI) çerçevesinde Afrika'ya yönelik askerî ve mali yardımları artırmayı, Afrikalı askerleri eğitmeyi ve bölgedeki terörle mücadele operasyonlarına destek sağlamayı hedefleyen girişimleri, kıtanın güvenlik altyapısını güçlendirme amacını taşımaktadır. Bununla birlikte Çin'in kıtadaki silah satışlarının ve güvenlik ekipmanı ihracatının devam etmesi, bu girişimlerin ne derece barışa hizmet ettiği konusunda soru işaretleri doğurmaktadır. 9. FOCAC'ta vurgulanan "Afrika'nın sorunlarına Afrikalı çözümler" yaklaşımı ve Çin'in Afrika'nın güvenlik ihtiyaçlarına yönelik artan ilgisi, önümüzdeki yıllarda Çin'in bölgedeki stratejik ve askerî etkisinin daha da derinleşeceğini göstermektedir.

9. FOCAC'ın öncelikli alanlarından biri "ortak güvenlik" olup, Çin'in Afrika ile olan güvenlik iş birliğini güçlendirmek için Küresel Güvenlik Girişimi'ni (GSI) teşvik etmektedir. GSI aracılığıyla Çin, Afrika'ya askerî alanda mali yardım sağlamayı, Afrikalı askerî personeli eğitmeyi ve 1.000 Afrikalı polis ve kolluk kuvveti yetkilisini görevlendirmeyi planlamak-

Çin'in Afrika ile güvenlik ekipmanları satışı ve askerî eğitim alanında artan iş birliği, bölgesel güvenliği güçlendirme söylemiyle kamu diplomasisi stratejisinin de bir parçası olarak öne çıkmaktadır.

tadır. Ayrıca Çin, 500 genç Afrikalı subayı Çin'e davet ederek Afrika güvenlik hizmetleri ile bağlarını güçlendirmek istemektedir. Bunun ötesinde Çin, Afrika ülkelerine kolektif güvenlik kurumları geliştirmede, barışı koruma operasyonlarını denetlemede, bölgesel istikrarı sağlamada, terörle mücadelede ve "Afrika'nın sorunlarına Afrikalı çözümler" anlayışını ileriye taşımada yardımcı olmayı umut etmektedir. Bu girişim hem doğrudan hem de dolaylı birçok amaca hizmet etmektedir. Küçük silahlar ve hafif silahların kontrolü konusundaki iş birliği, özellikle terörist tehditlerin büyük olduğu Sahel ve Afrika Boynuzu gibi bölgelerde büyük önem taşımaktadır. 9. FOCAC, Çin'in Afrika'da birincil ekonomik ortak olmaktan çıkarak aktif bir güvenlik katılımcısına dönüşümünü vurgulamaktadır. Bu Çin'in yalnızca ekonomik kalkınma değil aynı zamanda bölgesel istikrar ve yatırım üzerinde doğrudan etkisi olan güvenlik endişelerine yönelik angajmanını genişletme amacı taşıdığına işaret etmektedir.

Çin'in Afrika'daki barışı koruma ve güvenlik eğitimine katılımının artması, onu güvenilir bir ortak olarak konumlandırmaktadır. Ancak bu durum aynı zamanda ekonomik çıkar merkezli olarak algılanabilir. Nitekim Çin'in

barış inşa etme çabalarının daha çok stratejik ekonomik çıkarlarının olduğu bölgelere odaklanması dikkat çekmektedir. Çin'in BM barış gücüne katkılarındaki (2000 yılından bu yana 20 kat artış)²¹ önemli büyüme Batılı ülkelerle karşılaştırıldığında, stratejik hedeflerini göstermektedir. 28 Şubat 2023 itibarıyla Çin 2.227 asker (toplam BM asker yerleştirmesinin %2,92'si) ile katkıda bulunmuşken Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Rusya ve Fransa daha az katkı yapmıştır.²² Bu fark, Çin'in küresel güvenlik çabalarında bir boşluğu doldurduğunu ve barışı koruma çalışmalarını, istikrarsız bölgelerdeki etkisini sağlamlaştırmanın bir yolu olarak kullanabileceğini göstermektedir.

BM barışı koruma misyonlarına katılımdaki personel sayısının yanı sıra Çin, Afrika ülkelerine gerçekleştirdiği silah ihracatı konusunda da dikkat çekmektedir. Çin yapımı güvenlik ekipmanları Sudan, Kongo Demokratik Cumhuriyeti (KDC), Güney Sudan ve Etiyopya dâhil olmak üzere Sahraaltı Afrika'daki pek çok çatışma bölgelerinde kullanılmaktadır.²³ Çin, ayrıca Çad, Angola, Nijerya ve Mali gibi diğer ülkelere de güvenlik ekipmanı ihraç etmektedir. Çin'in artan güvenlik ekipmanı ihracatı, bölgedeki silah satışı

21 "China's growing role in African peace and security," *Saferworld*, 1 Ocak 2011.

22 "Contribution of Uniformed Personnel to UN by Country and Personnel Type," *United Nations Peacekeeping*, Şubat 2023.

23 Antonio Graceffo, "China's arms sales and military diplomacy in Africa," *Geopolitical Monitor*, 11 Temmuz 2024.

hâkimiyetini elde etme amacı da taşımaktadır. Bu eğilim, Çin'in Afrika'nın güvenlik alanındaki etkisini artırdığına ve ülkelerin silah satışı yoluyla siyasi ilişkiler kurarak Afrikalı hükümetler üzerinde güç kazandığına da işaret etmektedir. Kitadaki çatışma bölgelerine Çin silahlarının konuşlandırılması, Çin'in barış ve güvenliği teşvik etmekten çok istikrarsızlığı artırarak özellikle diğer yabancı aktörler nezdinde kendi çıkarlarına hizmet ettiğine dair kaygılar uyandırmaktadır. Çin'in silah ihracatını genişletmesi, özellikle tarihsel olarak Batılı ya da Rus tedarikçilere bağımlı olan ülkelere yönelik bu hamle, Batı'nın Afrika üzerindeki etkisini azaltmaya yönelik bir girişim olarak değerlendirilebilir ve bu da Çin'in stratejik ve ekonomik çıkarlarını ilerletme çabası olarak yorumlanabilir.

Sonuç olarak Çin'in Afrika ile güvenlik konusu ve askerî alandaki artan iş birliği, bölgesel güvenliği güçlendirme söylemiyle kamu

diplomasisi stratejisinin bir parçası olarak öne çıkmaktadır. 9. FOCAC, Çin'in Küresel Güvenlik Girişimi kapsamında Afrika'ya yönelik mali yardım, askerî eğitim ve güvenlik desteği taahhütlerini genişletirken Çin'in sadece ekonomik bir ortak olmaktan çıkıp kıtada güvenlik açısından da önemli bir aktör hâline gelmeyi hedeflediğini göstermektedir. Bununla birlikte Çin'in kitadaki silah satışlarının devam etmesi, bu barış inşa etme çabalarının samimiyeti konusunda soru işaretleri uyandırmaktadır. Bölgesel istikrarı teşvik etme söylemiyle örtüşmeyen bu silah satışları, Çin'in Afrika'da daha geniş stratejik ve ekonomik çıkarlarını pekiştirme arayışında olduğuna dair endişeleri artırmaktadır. Potansiyel çelişkilere rağmen Çin'in Afrika'daki güvenlik altyapısını desteklemeye yönelik bu girişimleri, kıtanın uzun vadeli güvenlik ihtiyaçlarına yanıt verme potansiyeline sahiptir ve önümüzdeki yıllarda daha derin bir askerî ve stratejik iş birliğine yol açabilir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Afrika Birliği Komisyonu Başkanı Moussa Faki, FOCAC açılış töreninde konuşma yaptı.

9. Çin-Afrika İş Birliği Forumu (FOCAC) hem Çin hem de Afrika için kritik bir dönüm noktası olarak öne çıkmakta ve iki taraf arasındaki ilişkilerin çok boyutlu yapısını derinleştirmektedir. FOCAC 2024'te ekonomik kalkınma, yeşil dönüşüm, sağlık, eğitim ve güvenlik gibi geniş kapsamlı temaların ele alınması, bu stratejik ortaklığın küresel kalkınma ve güvenlik dinamiklerinde önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Çin'in, Afrika'ya yönelik açıklamış olduğu 50,7 milyar dolarlık ekonomik paket, ticaret hacmi, doğrudan yatırımlar ve altyapı projelerinin artırılmasının yanı sıra kıtanın modernleşme süreçlerinde daha büyük bir rol üstlenme hedefine işaret etmektedir. Ancak bu ilişkilerin sadece ekonomik boyutla sınırlı kalmayıp kamu diplomasisi, kültürel etkileşim ve güvenlik iş birliği alanlarında da genişlediği gözlemlenmektedir.

Araştırmanın bulguları, FOCAC 2024'ün Çin-Afrika ilişkilerinde birden fazla stratejik boyutu içerdiğini ortaya koymaktadır. İlk olarak Çin'in ekonomik çıkarları doğrultusunda Afrika'ya sağladığı finansal destekler, altya-

pı projeleri ve ticari iş birlikleri, Çin'in kıtadaki stratejik nüfuzunu artırmayı hedefleyen uzun vadeli bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Özellikle Kuşak ve Yol Girişimi kapsamındaki projeler, bağlantısallık ve ticaret yollarının geliştirilmesine yönelik kritik bir unsur olarak öne çıkarırken Çin'in Afrika ülkeleriyle olan ekonomik ortaklıklarını daha da derinleştirmektedir. Bununla birlikte Afrika'daki yeşil kalkınma hedeflerine yönelik yatırımlar, çevre dostu projeler ve yenilenebilir enerji odaklı girişimlerin, Çin'in çevresel sürdürülebilirlik konusundaki küresel imajını pekiştirme çabalarının bir parçası olarak değerlendirilebileceği tartışılmaktadır. Ancak Çin'in aynı zamanda fosil yakıtlar ve kömür santrali projelerine olan yatırımlarını sürdürmesi, bu yeşil kalkınma söyleminin tutarlılığına dair eleştirileri de beraberinde getirmektedir.

Kamu diplomasisi ve sağlık alanında yapılan yatırımlar, Çin'in Afrika ülkelerinde yumuşak gücünü artırma girişimlerinin merkezinde yer almaktadır. Sağlık altyapısının geliştirilmesi ve yerel ilaç üretimi gibi projeler, Çin'in kıtanın sağlık sistemlerine yönelik stratejik bağımlılık

oluşturma çabaları olarak yorumlanabilirken STEM eğitimi ve dijital teknolojilerdeki iş birliği ise Afrika'nın uzun vadeli kalkınma hedeflerine katkı sağlamayı amaçlayan önemli adımlar arasındadır. Bu girişimler, Çin'in kıtadaki etkisini yalnızca ekonomik çıkarlarla sınırlı tutmayıp Afrika toplumları üzerinde kalıcı bir stratejik nüfuz kurmayı hedeflediğini göstermektedir.

Güvenlik alanında ise Çin'in Afrika ile olan askerî iş birliği ve silah satışları, Pekin'in kıtadaki güvenlik ortamını şekillendirme çabalarının bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Küresel Güvenlik Girişimi kapsamında askerî eğitim, mali yardım ve güvenlik desteği sağlama girişimleri, Çin'in Afrika'da sadece ekonomik bir ortak olmaktan çıkarak güvenlik konusunda da aktif bir aktör hâline gelme amacını yansıtmaktadır. Ancak bu stratejik hamleler, Çin'in kıtadaki barış ve istikrarı destekleme

söylemiyle örtüşmeyen silah satışları ve askerî ekipman ihracatına devam etmesiyle çelişmektedir. Bu durum Çin'in Afrika'da daha geniş stratejik çıkarlarını pekiştirme arayışında olduğuna dair endişeleri artırmaktadır.

Sonuç olarak FOCAC 2024, Çin-Afrika ilişkilerinin gelecekte daha derin bir iş birliğine evrilmesi için önemli bir platform sunmakta ve kıtanın kalkınma, güvenlik ve modernleşme süreçlerinde Çin'in nasıl bir rol oynayacağına dair kritik ipuçları vermektedir. Çin'in ekonomik, siyasi ve askerî hedefleriyle Afrika'da daha geniş bir stratejik nüfuz kurma çabaları, küresel kalkınma ve güvenlik dinamikleri üzerindeki etkilerini daha da belirgin hâle getirmektedir. Ancak bu ilişkilerin sürdürülebilirliği ve Afrika'nın kalkınma hedeflerine ne ölçüde hizmet edeceği, gelecekteki gelişmelere bağlı olarak şekillenecektir.

KAYNAKÇA

- "China's growing role in African peace and security," *Saferworld*, 1 Ocak 2011.
- "Contribution of Uniformed Personnel to UN by Country and Personnel Type," *United Nations Peacekeeping*, Şubat 2023.
- "(FOCAC) China-Africa Economic, Trade Cooperation to Maintain Strong Momentum: Official", Xinhua, 3 Eylül 2024.
- "(FOCAC) Full Text: Keynote Address by Chinese President Xi Jinping at Opening Ceremony of 2024 FOCAC Summit", *Xinhua News*, 5 Eylül 2024.
- "Building a Connected, Innovative and Green Belt and Road", *Belt and Road Summit*, 8 Eylül 2024.
- "China responsible for 95% of new coal power construction in 2023, report says," *Carbon Brief*, 4 Ağustos 2023.
- "China-Africa Economic, Trade Cooperation to Maintain Strong Momentum: Official", *English.gov.cn: The State Council The People's Republic of China*, 3 Eylül 2024.
- "FOCAC Mechanism", *Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC)*.
- "Forum on China-Africa Cooperation Beijing Action Plan (2025-2027)", *Ministry of Foreign Affairs the People's Republic of China*, 5 Eylül 2024.
- "Full Text: By Chinese President Xi Jinping at Welcoming Banquet of 2024 FOCAC Summit", *Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China*, 5 Eylül 2024.
- Antonio Graceffo, "China's arms sales and military diplomacy in Africa," *Geopolitical Monitor*, 11 Temmuz 2024.
- Bob Wekesa, "Looking Back at FOCAC: 2000 to 2009", *The Emerging Power*, Kasım 2015.
- Charlie Mitchell, "China replaces African loans with energy investments amid faltering economy," *S&P Global*, 12 Ekim 2023.
- Emre Aytakin, "Çin, Afrika ile İşbirliğini "Küresel Güney" Vizyonunun Merkezine Koyuyor", *Anadolu Ajansı*, 4 Eylül 2024.
- Kate Bartlett, "China's Lending to Africa Increased in 2023, Study Shows", *Voice of America*, 29 Ağustos 2024.
- Rebecca Ray, "Small is Beautiful: A New Era in China's Overseas Development Finance?", *Boston University*, Ocak 2024.
- Shola Lawal, "China-Africa Summit 2024: What's in It for Beijing, Xi Jinping and Africa?", *Al Jazeera*, 4 Eylül 2024.
- Yin Yeping and Chi Jingyi, "Chinese, African Entrepreneurs Applaud Close Cooperation at 2024 FOCAC Summit, Highlight Success under BRI", *Global Times*, 6 Eylül 2024.

NOTLAR

---

 www.orsam.org.tr

    [orsamorgtr](https://www.youtube.com/orsamorgtr)